

Samen op zoek naar het juiste moment

De 80-jarige Willy Oppers is zwaar dement, lijdt ondraaglijk en zegt: ‘Ik wil dood’. Zijn vrouw Kitty denkt aan euthanasie, maar haar man heeft óók gelukkige momenten. Een hartverscheurend verhaal over de zoektocht naar de wil van Willy.

Bron <https://www.ad.nl/binnenland> van 7 september 2019

Zo gaat het bijna altijd”, zegt Kitty. We zitten in de woonkamer van Vaandelhof, de gesloten afdeling van een verpleeghuis in de Eindhovense wijk Woensel. Aan de muur hangt een kaart. Het is de uitnodiging voor de 50-jarige bruiloft van Willy en Kitty, morgen. Het laatste feest dat ze met haar man viert, hoopt Kitty soms. Zo kil als dat klinkt, bedoelt ze het zeker niet. „Ik hou van hem.”

Wat is dementie

Een slopende en chronische ziekte

Dementie is een verzamelnaam voor ruim vijftig hersenziektes, die leiden tot geestelijke en lichamelijke aftakeling.

280 duizend mensen - het gros is 65 plus - hebben dementie. Van hen lijdt zeventig procent aan alzheimer, een ziekte die zich vooral kenmerkt door vergeetachtigheid. Als gevolg van de geheugenproblemen worden alledaagse dingen een steeds grotere opgave. Denk aan: aankleden, zelfstandig eten of een gesprek volgen.

Volgens Alzheimer Nederland krijgen een half miljoen mensen in 2040 met dementie te maken vanwege de vergrijzing.

Na kanker en hart- en vaatziekten is dementie een van de meest voorkomende doodsoorzaken in ons land, berekende het CBS. Aan vergeetachtigheid alleen sterf je niet, maar het zijn de bijkomende complicaties die levensbedreigend zijn, zoals een longontsteking of slikproblemen. Mensen met dementie leven gemiddeld acht jaar met de ziekte.

Op de kaart zien we drie fotootjes van het huwelijk van Willy en Kitty in 1969. Hij was 30, zij 18. Dat was nog best een dingetje toen ze verking kregen, het leeftijdsverschil. Maar het was liefde. De zwart-witbeelden leveren het bewijs. Willy was ‘gewoon lief’, zegt Kitty. Een integere man, gepassioneerd amateurwielrenner, harde werker in zijn eigen dierenspecialzaak, toegewijd vader.

Samen vinggen ze zo’n vijftig pleegkinderen op. Ja, er stapten door de jaren heen heel wat rugzakjes over de drempel aan de Strijpsestraat. Meestal ging het goed.

Willy met zijn vrouw Kitty. © Jesse van Venrooij

Slabbetje

Nu is Willy Willy niet meer. Zie hem zitten aan de overkant van de tafel, half slapend, niet in staat tot een gesprek. „Niet knoeien, godverdomme!” bijt hij Kitty plots toe, als er een stukje lunch op zijn shirt valt. Kitty pakt een doek en maakt een slabbetje.

Het is altijd maar weer afwachten hoe ze hem bij binnenkomst aantreft. Soms ligt Willy met zijn neus omhoog, dan is het net alsof hij dood is. Als-ie dan begint te praten, vertelt hij dat hij olifanten ziet, of ratten. 's Nachts droomt hij veel, en eng. En als hij zijn medicijnen niet krijgt, is hij agressief, onhandelbaar. Soms wil hij graag met Kitty knuffelen, de andere keer scheldt hij haar uit en zegt dat ze moet opflikkeren.

Dat Willy zo is geworden komt door zijn steeds verder vorderende dementie, de hersenbeschadiging van vele valpartijen in de laatste jaren en herbeleving van vervelende gebeurtenissen uit het verleden, zoals het overlijden van twee pleegkinderen. Om zijn agressie te beteugelen, heeft Kees van Gelder, de specialist ouderengeneeskunde in het verpleeghuis, een medicatiemix gevonden waardoor Willy meestal versuft is.

Kitty: „Ik vind het verschrikkelijk om hem zo te zien. Dat heeft hij niet verdiend en dat heb ik niet verdiend. Dat je zo hard hebt gewerkt, voor zo veel mensen hebt klaargestaan, en dat je dan zo aan je einde moet komen.”

Ik vind het verschrikkelijk om hem zo te zien. Dat heeft hij niet verdiend en dat heb ik niet verdiend

Wilsverklaring

De vraag is wanneer dat einde daar is. Op oudejaarsdag 2015 ondertekende Willy Oppers vol overtuiging zijn euthanasieverzoek. Het was een standaard wilsverklaring van de Nederlandse Vereniging voor een Vrijwillig Levensende (NVVE), aangevuld met twee regels. Als hij niet meer voor zichzelf zou kunnen zorgen en zijn familie niet meer zou herkennen, dan hoefde het voor hem niet meer, verklaarde Willy toen. Het eerste is dus al gebeurd. Maar vaste bezoekers, zoals zijn vrouw en kinderen, herkent hij nog. Zijn schoonzonen al niet meer.

Kitty Oppers doet boodschappen met haar dementerende man Willy. © Koen Verheijden

Huilen

Kitty zoekt naar woorden: „Willy is mijn man, maar ik ben hem ook kwijt. Ik ben met hem getrouwd, maar het is niet de partner die ik had. Ik ben mijn maatje verloren, zo is het. Het is bijna mijn kind, mijn zorgenkindje. Wat ik kan doen, is goed voor hem zorgen. Zodat hij er netjes uitziet, niks tekortkomt.”

Als ze aan het eind van haar dagelijkse bezoek aan het verpleeghuis aanstalten maakt om weer naar huis te gaan om voor haar gehandicapte pleegdochter te zorgen, is Willy vaak diep teleurgesteld. „Ik dacht wel dat er zoiets zou gebeuren”, zegt hij dan, verwijtend. Kitty: „Alsof ik hem in de steek laat. En zo voelt het ook. Maar ik kan daar niet de hele dag zitten. Dan ga ik er echt aan kapot.” Een dikke traan spat uiteen op de bovenkant van haar hand.

Kitty huilt vaak, nu ook, bijna aan een stuk door. Voor haar man probeert ze dat

verborgen te houden. En Willy? Die jankt minstens net zo veel. Omdat hij niet meer kan wielrennen. Omdat hij opgesloten zit, zo vaak alleen is. Omdat in zijn hoofd de demonen vrij spel hebben, hem bang maken.

© Jesse van Venrooij

Nare gedachtes

Kees van Gelder, specialist ouderengeneeskunde, begeleidt het euthanasietraject van Willy.
© Koen Verheijden

„Ik wil niet meer”, zegt Willy vaak. Of gewoon: „Ik wil dood.”

Volgens Kees van Gelder, de arts die het euthanasietraject begeleidt, is het lijden

van Willy 'anders, zwaarder en psychiatrisch complexer' dan dat van de gemiddelde dementerende. „Ik zie een man die op allerlei fronten beperkt en afhankelijk is, heel nare gedachtes heeft. Een man die twee jaar geleden nog grote afstanden aflegde op de fiets, en nu in een rolstoel hangt. Een beetje heen en weer wiebelen, dat is het enige wat-ie kan.”

Is dit uitzichtloos en ondraaglijk lijden, zoals omschreven in de euthanasiewet? Vier maanden geleden concludeerden de familie, dokter Kees en een team van professionals na uitvoerig beraad van wel. Anderhalve maand geleden was de uitkomst hetzelfde. Maar, zegt Kees, dan nog ga je niet binnen een week over tot euthanasie: „Dit soort trajecten duurt maanden. Als ik vaststel dat er sprake is van ondraaglijk lijden, zal ik heel ver gaan om die persoon te helpen. Dat geldt dus ook voor Willy. Maar je moet absoluut zeker zijn.”

Schuldig aan moord

Het werk dat artsen als Kees doen, ligt onder een vergrootglas. Dinsdag doet de rechtbank uitspraak in de zaak tegen een 68-jarige collega, die een 74-jarige dementerende vrouw hielp met sterven. Het Openbaar Ministerie stelt dat de arts niet zorgvuldig genoeg handelde en [acht haar schuldig aan moord](#), zonder een straf te eisen.

De arts zou niet genoeg hebben gedaan om erachter te komen of de vrouw, die ondanks een eerder ondertekende wilsverklaring wisselende verklaringen afgaf over haar doodswens, er al aan toe was om te sterven. De demente vrouw vertoonde tijdens de euthanasie bovendien tekenen van verzet. Desondanks zette de arts door, met steun van de familie van de patiënt.

Moord

Moord: toen Kitty het hoorde, moest ze 'even slikken'. „Daar zakt toch je broek van af? Die arts heeft het zo goed bedoeld.”

Kees heeft echter 'geen moment' het gevoel dat hij als arts nu in het verdachtenbankje zit. „Ik vind het juist heel goed dat dit door justitie is opgepakt. We bewandelen samen een heel ingewikkeld pad: aan de ene kant een weloverwogen wilsverzoek, aan de andere kant een wilsonbekwame patiënt. Dan is het goed dat er piketpaaltjes worden geslagen. Deze arts is moedig geweest, een pionier. Ze verdient complimenten. Ik hoop dat ze in haar oren knoopt dat ze niet wordt vervolgd. Niemand twijfelt aan haar goede intenties.”

Willy (rechts) met zijn dochter Sandra (links) en dokter Kees (midden). © Jesse van Venrooij

Handen op de rug

Wat hij wel betreurt: dat veel artsen het pad van euthanasie bij demente patiënten niet eens meer op durven. „Die zien het lijden wel, maar blijven met de handen op hun rug langs de zijlijn staan. Ik zeg weleens gekscherend: dat ze dát niet voor strafvervolging in aanmerking laten komen.”

Het zijn dingen waar Willy geen idee van heeft. Hij zit in zijn rolstoel, hangt half achterover, de ogen gesloten. Zowaar, dankzij aanpassingen in zijn medicatie, is hij de laatste weken iets helderder. Soms lepelt hij opeens een anekdote van vroeger op, zegt hij dat hij de vogeltjes in de dierenwinkel weer wil voeren, of dat hij het fijn vindt dat iemand er is.

Voor dokter Kees zijn het tekenen dat het nog te vroeg is om zijn patiënt euthanasie te verlenen. Zolang er goede momenten zijn, genoeg sprankjes van iets wat lijkt op geluk, is het lijden niet ondraaglijk. „In de carrière van een dementiepatiënt, als je dat

zo mag zeggen, is het juiste tijdstip zo ontzettend belangrijk. Het moment dat de voor- en nadelen echt niet meer in balans zijn. Zolang er nog kwaliteit is, wil je iemand laten leven. Dit is dus niet het moment.”

Geen contact

Kitty hoopt maar dat de medicijnen blijven werken. Het afgelopen jaar dacht ze regelmatig: laat het maar voorbij zijn. De dagen dat ze geen contact met Willy kon krijgen, dat ze hem zag wegwijnen. „Dan zit hij daar alleen aan zijn tafeltje. Er gebeurt niets. ’s Avonds zet een van zijn dochters of pleegdochters hem onder de douche, wast hem. Ik weet dat hij zo niet wil leven. Dat heeft hij altijd gezegd.”

Willy met zijn vrouw Kitty. © Jesse van Venrooij

Wilsonbekwaam

Er is het laatste jaar vele honderden uren óver Willy gepraat. Maar wat vindt Willy eigenlijk zelf? Wat is de wil van Willy? En hoe verhoudt die zich, nu hij deels wilsonbekwaam is, met zijn wilsverklaring van eind 2015? Het is voor zijn familie en dokter Kees een zoektocht. Tegen Kitty en zijn pleegkinderen zegt – of schreeuwt – Willy elke week wel een keer dat hij dood wil. Daar zijn genoeg filmpjes van.

Maar tegen Kees vertelde Willy het nog nooit. En toen een paar weken geleden de SCEN-arts (van Steun en Consultatie bij Euthanasie in Nederland) langs-kwam voor een onafhankelijke second opinion, verklaarde Willy dat hij nog zo veel van Kitty hield. Toen de arts over wielrennen begon, lichtten zijn ogen op.

„Wat denk je?” vraagt Kitty. „Dat hij binnen tien minuten tegen zo’n SCEN-arts – een vreemd iemand – vertelt dat hij niet meer wil? Waarom is dat meer waard dan wat hij tegen zijn familie zegt?” Begrijp haar goed: ze wil niet dat Willy sterft. Maar ze wil ook niet dat hij onnodig pijn en verdriet heeft. „Het is gewoon heel moeilijk.”

Documentaire

Om te laten zien hoe slopend het is, het euthanasieproces met een dementerende, kiest ze ervoor haar verhaal te vertellen. En laat ze zich ook op intieme momenten volgen door de camera van Jesse van Venrooij, die met een [crowdfundingcampagne](#) een documentaire over het onderwerp van de grond hoopt te krijgen. Kitty: „Miljoenen babyboomers worden oud. Ik ken er zo veel die zeggen: als ik in het verpleeghuis kom, hoeft het voor mij niet meer. Ik wil laten zien hoe het is.”

Twee weken terug vroeg ze Willy op de man af naar zijn doodswens, toen ze hem voortduwde in zijn rolstoel. Kitty voelde: nu kan ik het erover hebben. „Hij zei: ‘Ik kan jou toch niet in de steek laten? Dat is laf.’ Ik zeg: ‘Dat is niet laf. Ik kan goed voor mezelf zorgen, en ik heb de kinderen nog.’ Toen vroeg Willy: ‘Zal ik er nog *efkes* over nadenken?’”

Kitty Oppers aan de wandel met haar dementerende man Willy. © Koen Verheijden

Aan Kees de opdracht om steeds zo nauwkeurig mogelijk vast te stellen wat de wil van Willy is, en wanneer het genoeg is. „Als hij een wakker moment heeft, vraag ik: ‘Weet je waar we mee bezig zijn? Weet je wat je ooit hebt opgeschreven? Dan probeer je af te tasten of hij inderdaad nog een oordeel kan vellen over zijn situatie. Of hij het lijden en ongeluk dat wij zien, herkent. Soms kan hij daar nog best iets over vertellen.’”

Houding

Nu heeft Willy af en toe de woorden nog om te zeggen dat hij nog even bij zijn familie wil blijven. Nu herkent hij zijn geliefden nog. Maar wat als de mist in het hoofd te groot wordt? Hoe kun je dan vaststellen wat iemands wil is, hoe zwaar hij zijn lijden ervaart? „Non-verbale communicatie is 80, 90 procent”, zegt Kees. „In iemands houding, de blik, lees je blijdschap, angst, verdriet, dreiging, boosheid. Je moet als arts niet te bang zijn om dat contact te zoeken, en die informatie te gebruiken.”

Het wordt dus observeren, interpreteren, mocht het zover komen dat Willy het niet meer weet. Is er in die situatie daadwerkelijk sprake van ondraaglijk lijden? Kees: „Pas dan mogen we overgaan tot euthanasie. Dat is niet voor niets. Iemand laten sterven is de ultieme daad.”

Dokter Kees volgt uit diepe overtuiging de strenge lijnen van de euthanasiewet. Kitty worstelt met die wet. Zorgen de regels er niet voor dat mensen het einde niet krijgen dat ze eigenlijk hadden gewild? Dat mensen niet een menswaardige dood krijgen, maar een mensenwaardige verlenging van het leven? En wat betekenen de recente signalen dat Willy zijn familie nog niet wil loslaten?

Dokter Kees in gesprek met Willy. © Koen Verheijden

Plekje op begraafplaats

Kitty: „Hij heeft zijn euthanasieverklaring helemaal doorgesproken, met de kinderen erbij. Hij heeft zijn begrafenis geregeld, zijn grafsteen uitgezocht, zijn plekje op de begraafplaats. Een man die zijn hele leven heeft gezegd: dit wil ik niet, zo wil ik niet

leven. En die nu zichtbaar lijdt. Moet die op een moment dat hij wilsonbekwaam is, opnieuw de keuze maken?"

Ja, zegt Kees, dat moet. Mensen veranderen continu van mening, ook iemand die dementeert. Dus praat, kijkt, voelt, wikt, weegt en overlegt hij. Net zo lang totdat hij kan vaststellen: ja, dit is het juiste moment.

Kitty wacht tot het zover is. „Dan wil ik dat mijn man thuiskomt, zodat hij hier kan sterven. Ik zal verschrikkelijk verdrietig zijn. Maar dan is Willy wel uit zijn lijden verlost.”

‘Moordzaak’: dinsdag uitspraak

Is de arts die onzorgvuldig handelde in het euthanasietraject van een 74-jarige demente vrouw schuldig aan moord, zoals het Openbaar Ministerie (OM) beweert? Dinsdag doet de rechter in Den Haag uitspraak [in de zaak](#) die justitie aanspande tegen de 68-jarige arts. Het OM eiste overigens geen strafvervolging.

Ondertussen blijft het thema euthanasie ook in politiek Den Haag op de agenda. D66-Kamerlid Pia Dijkstra kondigde maandag [in deze krant](#) aan begin 2020 met een voorstel te komen rond het thema voltooid leven. De initiatiefwet moet het voor mensen die op hoge leeftijd levensmoe zijn mogelijk maken op een humane manier te overlijden. Het plan ligt bij de christelijke partijen in de coalitie zeer gevoelig.

Voor het hoofd van Willy Oppers cirkelt een stukje brood met zalm. „Willy, eten!”, zegt Kitty (68), die met de vork zwaait. Haar man (80) opent zijn ogen, snapt wat de bedoeling is. Een paar tellen later kauwt hij op zijn middageten – en zijn de ogen alweer dicht.

Zo gaat het bijna altijd”, zegt Kitty. We zitten in de woonkamer van Vaandelhof, de gesloten afdeling van een verpleeghuis in de Eindhovense wijk Woensel. Aan de muur hangt een kaart. Het is de uitnodiging voor de 50-jarige bruiloft van Willy en Kitty, morgen. Het laatste feest dat ze met haar man viert, hoopt Kitty soms. Zo kil als dat klinkt, bedoelt ze het zeker niet. „Ik hou van hem.”

[Wat is dementie](#)

Een slopende en chronische ziekte

Dementie is een verzamelnaam voor ruim vijftig hersenziektes, die leiden tot geestelijke en lichamelijke aftakeling.

280 duizend mensen - het gros is 65 plus - hebben dementie. Van hen lijdt zeventig procent aan alzheimer, een ziekte die zich vooral kenmerkt door vergeetachtigheid. Als gevolg van de geheugenproblemen worden alledaagse dingen een steeds grotere opgave. Denk aan: aankleden, zelfstandig eten of een gesprek volgen.

Volgens Alzheimer Nederland krijgen een half miljoen mensen in 2040 met dementie te maken vanwege de vergrijzing.

Na kanker en hart- en vaatziekten is dementie een van de meest voorkomende doodsoorzaken in ons land, berekende het CBS. Aan vergeetachtigheid alleen sterf je niet, maar het zijn de bijkomende complicaties die levensbedreigend zijn, zoals een longontsteking of slikproblemen. Mensen met dementie leven gemiddeld acht jaar met de ziekte.

Op de kaart zien we drie fotootjes van het huwelijk van Willy en Kitty in 1969. Hij was 30, zij 18. Dat was nog best een dingetje toen ze verkering kregen, het leeftijdsverschil. Maar het was liefde. De zwart-witbeelden leveren het bewijs. Willy was 'gewoon lief', zegt Kitty. Een integere man, gepassioneerd amateurwielrenner, harde werker in zijn eigen dierenspecialzaak, toegewijd vader.

Samen vingen ze zo'n vijftig pleegkinderen op. Ja, er stapten door de jaren heen heel wat rugzakjes over de drempel aan de Strijpsestraat. Meestal ging het goed.

Willy met zijn vrouw Kitty. © Jesse van Venrooij

Slabbetje

Nu is Willy Willy niet meer. Zie hem zitten aan de overkant van de tafel, half slapend, niet in staat tot een gesprek. „Niet knoeien, godverdomme!” bijt hij Kitty plots toe, als er een stukje lunch op zijn shirt valt. Kitty pakt een doek en maakt een slabbetje.

Het is altijd maar weer afwachten hoe ze hem bij binnenkomst aantreft. Soms ligt Willy met zijn neus omhoog, dan is het net alsof hij dood is. Als-ie dan begint te praten, vertelt hij dat hij olifanten ziet, of ratten. 's Nachts droomt hij veel, en eng. En als hij zijn medicijnen niet krijgt, is hij agressief, onhandelbaar. Soms wil hij graag met Kitty knuffelen, de andere keer scheldt hij haar uit en zegt dat ze moet opflikkeren.

Dat Willy zo is geworden komt door zijn steeds verder vorderende dementie, de hersenbeschadiging van vele valpartijen in de laatste jaren en herbeleving van vervelende gebeurtenissen uit het verleden, zoals het overlijden van twee

pleegkinderen. Om zijn agressie te beteugelen, heeft Kees van Gelder, de specialist ouderengeneeskunde in het verpleeghuis, een medicatiemix gevonden waardoor Willy meestal versuft is.

Kitty: „Ik vind het verschrikkelijk om hem zo te zien. Dat heeft hij niet verdiend en dat heb ik niet verdiend. Dat je zo hard hebt gewerkt, voor zo veel mensen hebt klaargestaan, en dat je dan zo aan je einde moet komen.”

Ik vind het verschrikkelijk om hem zo te zien. Dat heeft hij niet verdiend en dat heb ik niet verdiend

Wilsverklaring

De vraag is wanneer dat einde daar is. Op oudejaarsdag 2015 ondertekende Willy Oppers vol overtuiging zijn euthanasieverzoek. Het was een standaard wilsverklaring van de Nederlandse Vereniging voor een Vrijwillig Levenseinde (NVVE), aangevuld met twee regels. Als hij niet meer voor zichzelf zou kunnen zorgen en zijn familie niet meer zou herkennen, dan hoefde het voor hem niet meer, verklaarde Willy toen. Het eerste is dus al gebeurd. Maar vaste bezoekers, zoals zijn vrouw en kinderen, herkent hij nog. Zijn schoonzonen al niet meer.

Kitty Oppers doet boodschappen met haar dementerende man Willy. © Koen Verheijden

Huilen

Kitty zoekt naar woorden: „Willy is mijn man, maar ik ben hem ook kwijt. Ik ben met hem getrouwd, maar het is niet de partner die ik had. Ik ben mijn maatje verloren, zo is het. Het is bijna mijn kind, mijn zorgenkindje. Wat ik kan doen, is goed voor hem zorgen. Zodat hij er netjes uitziet, niks tekortkomt.”

Als ze aan het eind van haar dagelijkse bezoek aan het verpleeghuis aanstalten maakt om weer naar huis te gaan om voor haar gehandicapte pleegdochter te zorgen, is Willy vaak diep teleurgesteld. „Ik dacht wel dat er zoiets zou gebeuren”, zegt hij dan, verwijtend. Kitty: „Alsof ik hem in de steek laat. En zo voelt het ook.

Maar ik kan daar niet de hele dag zitten. Dan ga ik er echt aan kapot.” Een dikke traan spat uiteen op de bovenkant van haar hand.

Kitty huilt vaak, nu ook, bijna aan een stuk door. Voor haar man probeert ze dat verborgen te houden. En Willy? Die jankt minstens net zo veel. Omdat hij niet meer kan wielrennen. Omdat hij opgesloten zit, zo vaak alleen is. Omdat in zijn hoofd de demonen vrij spel hebben, hem bang maken.

© Jesse van Venrooij

Nare gedachtes

Kees van Gelder, specialist ouderengeneeskunde, begeleidt het euthanasietraject van Willy.
© Koen Verheijden

„Ik wil niet meer”, zegt Willy vaak. Of gewoon: „Ik wil dood.”

Volgens Kees van Gelder, de arts die het euthanasietraject begeleidt, is het lijden van Willy ‘anders, zwaarder en psychiatrisch complexer’ dan dat van de gemiddelde dementerende. „Ik zie een man die op allerlei fronten beperkt en afhankelijk is, heel nare gedachtes heeft. Een man die twee jaar geleden nog grote afstanden aflegde op de fiets, en nu in een rolstoel hangt. Een beetje heen en weer wiebelen, dat is het enige wat-ie kan.”

Is dit uitzichtloos en ondraaglijk lijden, zoals omschreven in de euthanasiewet? Vier maanden geleden concludeerden de familie, dokter Kees en een team van professionals na uitvoerig beraad van wel. Anderhalve maand geleden was de uitkomst hetzelfde. Maar, zegt Kees, dan nog ga je niet binnen een week over tot euthanasie: „Dit soort trajecten duurt maanden. Als ik vaststel dat er sprake is van ondraaglijk lijden, zal ik heel ver gaan om die persoon te helpen. Dat geldt dus ook voor Willy. Maar je moet absoluut zeker zijn.”

Schuldig aan moord

Het werk dat artsen als Kees doen, ligt onder een vergrootglas. Dinsdag doet de rechtbank uitspraak in de zaak tegen een 68-jarige collega, die een 74-jarige dementerende vrouw hielp met sterven. Het Openbaar Ministerie stelt dat de arts niet zorgvuldig genoeg handelde en [acht haar schuldig aan moord](#), zonder een straf te eisen.

De arts zou niet genoeg hebben gedaan om erachter te komen of de vrouw, die ondanks een eerder ondertekende wilsverklaring wisselende verklaringen afgaf over haar doodswens, er al aan toe was om te sterven. De demente vrouw vertoonde tijdens de euthanasie bovendien tekenen van verzet. Desondanks zette de arts door, met steun van de familie van de patiënt.

© Jesse van Venrooij

Moord

Moord: toen Kitty het hoorde, moest ze 'even slikken'. „Daar zakt toch je broek van af? Die arts heeft het zo goed bedoeld.”

Kees heeft echter 'geen moment' het gevoel dat hij als arts nu in het verdachtenbankje zit. „Ik vind het juist heel goed dat dit door justitie is opgepakt. We bewandelen samen een heel ingewikkeld pad: aan de ene kant een weloverwogen wilsverzoek, aan de andere kant een wilsonbekwame patiënt. Dan is het goed dat er piketpaaltjes worden geslagen. Deze arts is moedig geweest, een pionier. Ze verdient complimenten. Ik hoop dat ze in haar oren knoopt dat ze niet wordt vervolgd. Niemand twijfelt aan haar goede intenties.”

Willy (rechts) met zijn dochter Sandra (links) en dokter Kees (midden). © Jesse van Venrooij

Handen op de rug

Wat hij wel betreurt: dat veel artsen het pad van euthanasie bij demente patiënten niet eens meer op durven. „Die zien het lijden wel, maar blijven met de handen op hun rug langs de zijlijn staan. Ik zeg weleens gekscherend: dat ze dát niet voor strafvervolging in aanmerking laten komen.”

Het zijn dingen waar Willy geen idee van heeft. Hij zit in zijn rolstoel, hangt half achterover, de ogen gesloten. Zowaar, dankzij aanpassingen in zijn medicatie, is hij de laatste weken iets helderder. Soms lepelt hij opeens een anekdote van vroeger op, zegt hij dat hij de vogeltjes in de dierenwinkel weer wil voeren, of dat hij het fijn vindt dat iemand er is.

Voor dokter Kees zijn het tekenen dat het nog te vroeg is om zijn patiënt euthanasie te verlenen. Zolang er goede momenten zijn, genoeg sprankjes van iets wat lijkt op geluk, is het lijden niet ondraaglijk. „In de carrière van een dementiepatiënt, als je dat zo mag zeggen, is het juiste tijdstip zo ontzettend belangrijk. Het moment dat de voor- en nadelen echt niet meer in balans zijn. Zolang er nog kwaliteit is, wil je iemand laten leven. Dit is dus niet het moment.”

Geen contact

Kitty hoopt maar dat de medicijnen blijven werken. Het afgelopen jaar dacht ze regelmatig: laat het maar voorbij zijn. De dagen dat ze geen contact met Willy kon krijgen, dat ze hem zag wegwijnen. „Dan zit hij daar alleen aan zijn tafeltje. Er gebeurt niets. 's Avonds zet een van zijn dochters of pleegdochters hem onder de douche, wast hem. Ik weet dat hij zo niet wil leven. Dat heeft hij altijd gezegd.”

Willy met zijn vrouw Kitty. © Jesse van Venrooij

Wilsonbekwaam

Er is het laatste jaar vele honderden uren óver Willy gepraat. Maar wat vindt Willy eigenlijk zelf? Wat is de wil van Willy? En hoe verhoudt die zich, nu hij deels wilsonbekwaam is, met zijn wilsverklaring van eind 2015? Het is voor zijn familie en dokter Kees een zoektocht. Tegen Kitty en zijn pleegkinderen zegt – of schreeuwt – Willy elke week wel een keer dat hij dood wil. Daar zijn genoeg filmpjes van.

Maar tegen Kees vertelde Willy het nog nooit. En toen een paar weken geleden de SCEN-arts (van Steun en Consultatie bij Euthanasie in Nederland) langs-kwam voor een onafhankelijke second opinion, verklaarde Willy dat hij nog zo veel van Kitty hield. Toen de arts over wielrennen begon, lichtten zijn ogen op.

„Wat denk je?” vraagt Kitty. „Dat hij binnen tien minuten tegen zo'n SCEN-arts – een vreemd iemand – vertelt dat hij niet meer wil? Waarom is dat meer waard dan wat hij tegen zijn familie zegt?” Begrijp haar goed: ze wil niet dat Willy sterft. Maar ze wil ook niet dat hij onnodig pijn en verdriet heeft. „Het is gewoon heel moeilijk.”

Documentaire

Om te laten zien hoe slopend het is, het euthanasieproces met een dementerende, kiest ze ervoor haar verhaal te vertellen. En laat ze zich ook op intieme momenten volgen door de camera van Jesse van Venrooij, die met een [crowdfundingcampagne](#) een documentaire over het onderwerp van de grond hoopt te krijgen. Kitty: „Miljoenen babyboomers worden oud. Ik ken er zo veel die

zeggen: als ik in het verpleeghuis kom, hoeft het voor mij niet meer. Ik wil laten zien hoe het is.”

Twee weken terug vroeg ze Willy op de man af naar zijn doodswens, toen ze hem voortduwde in zijn rolstoel. Kitty voelde: nu kan ik het erover hebben. „Hij zei: ‘Ik kan jou toch niet in de steek laten? Dat is laf.’ Ik zeg: ‘Dat is niet laf. Ik kan goed voor mezelf zorgen, en ik heb de kinderen nog.’ Toen vroeg Willy: ‘Zal ik er nog *efkes* over nadenken?’”

Kitty Oppers aan de wandel met haar dementerende man Willy. © Koen Verheijden

Aan Kees de opdracht om steeds zo nauwkeurig mogelijk vast te stellen wat de wil van Willy is, en wanneer het genoeg is. „Als hij een wakker moment heeft, vraag ik: ‘Weet je waar we mee bezig zijn? Weet je wat je ooit hebt opgeschreven? Dan probeer je af te tasten of hij inderdaad nog een oordeel kan vellen over zijn situatie. Of hij het lijden en ongeluk dat wij zien, herkent. Soms kan hij daar nog best iets over vertellen.’”

Houding

Nu heeft Willy af en toe de woorden nog om te zeggen dat hij nog even bij zijn familie wil blijven. Nu herkent hij zijn geliefden nog. Maar wat als de mist in het hoofd te groot wordt? Hoe kun je dan vaststellen wat iemands wil is, hoe zwaar hij zijn lijden ervaart? „Non-verbale communicatie is 80, 90 procent”, zegt Kees. „In iemands houding, de blik, lees je blijdschap, angst, verdriet, dreiging, boosheid. Je moet als arts niet te bang zijn om dat contact te zoeken, en die informatie te gebruiken.”

Het wordt dus observeren, interpreteren, mocht het zover komen dat Willy het niet meer weet. Is er in die situatie daadwerkelijk sprake van ondraaglijk lijden? Kees: „Pas dan mogen we overgaan tot euthanasie. Dat is niet voor niets. Iemand laten sterven is de ultieme daad.”

Dokter Kees volgt uit diepe overtuiging de strenge lijnen van de euthanasiewet. Kitty worstelt met die wet. Zorgen de regels er niet voor dat mensen het einde niet krijgen dat ze eigenlijk hadden gewild? Dat mensen niet een menswaardige dood krijgen, maar een mensonwaardige verlenging van het leven? En wat betekenen de recente signalen dat Willy zijn familie nog niet wil loslaten?

Dokter Kees in gesprek met Willy. © Koen Verheijden

[Plekje op begraafplaats](#)

Kitty: „Hij heeft zijn euthanasieverklaring helemaal doorgesproken, met de kinderen erbij. Hij heeft zijn begrafenis geregeld, zijn grafsteen uitgezocht, zijn plekje op de begraafplaats. Een man die zijn hele leven heeft gezegd: dit wil ik niet, zo wil ik niet leven. En die nu zichtbaar lijdt. Moet die op een moment dat hij wilsonbekwaam is, opnieuw de keuze maken?”

Ja, zegt Kees, dat moet. Mensen veranderen continu van mening, ook iemand die dementeert. Dus praat, kijkt, voelt, wikt, weegt en overlegt hij. Net zo lang totdat hij kan vaststellen: ja, dit is het juiste moment.

Kitty wacht tot het zover is. „Dan wil ik dat mijn man thuiskomt, zodat hij hier kan sterven. Ik zal verschrikkelijk verdrietig zijn. Maar dan is Willy wel uit zijn lijden verlost.”

‘Moordzaak’: dinsdag uitspraak

Is de arts die onzorgvuldig handelde in het euthanasietraject van een 74-jarige demente vrouw schuldig aan moord, zoals het Openbaar Ministerie (OM) beweert? Dinsdag doet de rechter in Den Haag uitspraak [in de zaak](#) die justitie aanspande tegen de 68-jarige arts. Het OM eiste overigens geen strafvervolging.

Ondertussen blijft het thema euthanasie ook in politiek Den Haag op de agenda. D66-Kamerlid Pia Dijkstra kondigde maandag [in deze krant](#) aan begin 2020 met een voorstel te komen rond het thema voltooid leven. De initiatiefwet moet het voor mensen die op hoge leeftijd levensmoe zijn mogelijk maken op een humane manier te overlijden. Het plan ligt bij de christelijke partijen in de coalitie zeer gevoelig.